VIÐMERKINGAR

»Den må ikke blive en sag for de få, for enkelte partier..«

Um Jóannes Eidesgaard hevur gloymt, hvat politikkur snýr seg um, ella um hann ger eina vitleysa roynd at taka leiklutin frá grønlendsku flokkunum, sum vilja hava frælsi, veit eg ikki, men eitt er púra greitt, nevniliga, at tað fer altíð at vera flokkum fyri at takka, at ymisk mál koma ígjøgnum, tað fer ongantíð at broytast.

Sjálvandi er frælsi ikki fyri tey fáu, hvat er tað fyri tvætl at leggja fyri dagin?

Tað er bara tann syrgiligi veruleiki, at flokkar sum Javnaðarflokkurin og politikarar sum t.d. Jóannes Eidesgaard eiga ikki lut í frælsstríðinum fyri einum frælsum Føroyum.

So at siga grønlendingum, hvussu teir skulu laga sín fullveldispolitik er at blása og hava mjøl í munninum.

Um eg skal hjálpa Katrin D. Jacobsen eitt sindur við »viljanum«, so kundi eg spurt hana, hvønn hon heldur Jóannes Eidesgaard meinar við, tá hann skrivar:

» - en for ambitiøs og urealistisk handlingsplan kan let ende med, at man skader sagen end gavner den«.

Eg veit, hvønn hann bólkar í henda bólkin, tað veit grønlendski veljarin eisini, og eg rokni við, at tú eisini veit tað.

Og fyri tað ikki skal vera lygn, so hevur formaðurin í Javnaðarflokkinum eisini eina niðurstøðu, sum hann uttan at himprast smoyggir yvir høvdi á grønlendska veljaranum:

»Derfor er vejen frem konsensus. Det kan godt være at procesen derfor tager længere tid, men den er sikker, og den har fremdrift. Og faktisk er det den eneste vej«.

Nei!! Jóannes Eidesgaard blandar seg ikki, hann bara gevur ráð, hann kann eisini siga sína meining, tað er sama sjabbi umaftur, men at hann við greinini í Grønlandsposten kavaði beint í valstríðið í Grønlandi skerst ikki burtur - greinin er øll, sum hon er, ein ávaring fyri ikki siga ein hóttan. Hvørki Jóannes Eidesgaard ella nakar annar nýtist at siga grønlendingum, hvussu teir skulu skipa sín politiska gerandisdag.

Tað er at fara sera lætt um sannleikan, tá Jóannes Eidesgaard í greinini skrivar, at fullveldisgongdin í Føroyum miseydnaðist, tí samgongan arbeiddi so, sum hon gjørdi, Jóannes Eidesgaard veit, at tað var danska stjórnin við føroysku andstøðuni í rygginum, sum koyrdi samráðingarnar um framtíðarstøðu Føroya fastar við ikki at viðurkenna Føroyar sum eina tjóð, tað fer at standa eftir og tíbetur ikki ein lunka gjøgnumgongd í eini grein hjá formanni Javnaðarfloksins í Grønlandsposten sjálvan valdagin til Landstingið.

Katrin D. Jacobsen og einaræði

Sum so ofta áður, tá javnaðartingfólk gera viðmerkingar koma tær óhepnu samanberingarnar, og Katrin er einki undantak í so máta, tí hon vísir í grein síni á, at Tjóðveldisflokkurin og Høgni Hoydal høvdu virkað væl við einari einaræðisskipan. Samanberingina kunnu tit eiga, hon sigur meir um tykkum enn um nakran annan. Tí í veruleikanum hevði Javnaðarflokkurin allar møguleikar at verða við, men klossut politiskt handalag gjørdi, at tit heldur blivu ein forlongdur armur hjá donsku stjórnini, soleiðis at ávaringar rungaðu um geilar og tún, júst sum í greinini hjá Jóannes Eidesgaard.

Um tit halda ,at Tjóðveldisflokkurin ikki slakaði, tá samgonguskjalið bleiv skrivað, so kenna tit ikki stevnu floksins, men mótparturin hjá Javnaðarflokkinum gevur seg ongantíð ov nógv, tað hevur verið drívmegin í flokkinum, men tíðirnar broytast og Javnaðarflokkurin má læra seg »konsensuspolitikk«, um hann vil sita við borðið, har avgerðirnar vera tiknar

Øll vóru við, Katrin

Í royndini hjá tingkvinnuni at rudda upp eftir baldruta útspælið hjá formanninum, trívir hon í nógv spældu »javnaðarplátuna« um, at samgongan tók sær patent uppá hetta og hatta, og einasti fullveldisleistur var tann hjá Tjóðveldisflokkinum o.s.fr.

Men Katrin veit betur, tað er tað syrgiliga í øllum hesum, hon og øll í Føroyum, sum fylgja bara eitt sindur við, vita, at allir flokkar til valð í 1998 kappbjóðaðu uppá eina frælsisleið, einki mark var fyri, hvat hvør ikki vildi gera fyri, at Føroyar skuldu sleppa úr heimastýrisspennitroyggjuni.

Men eftir at samgongan var skipað, fekk Jóannes Eidesgaard og allur Javnaðarflokkurin gron, og gjørdi sær eitt aðalmál at spenna bein, har tað bar til, og annars verða talsflokkur hjá donsku stjórnini í Føroyum.

So Katrin, eg vil vóna, at tú hevur ein »betri vilja« eina aðru ferð.

Og so eitt afturat; eg haldi tað verða undir alt lágmark at skuldseta tey starvsfólk, sum gera eitt stórt og gott arbeiði í Løgmálaráðnum fyri einki at gera, tú veist betur, og fyri tað, at tú og Javnaðarflokkurin hava vant tykkum at sita í andstøðu og leggja veruleikafjar uppskot fyri tingið, so eru tað onnur, sum gera eitt dygdargott arbeiði landi og fólki at gagni.

Gróður, æti og fiskur á Landgrunninum

Eilif Gaard og Petur Steingrund
Fiskirannsóknarstovan.

Seinastu tvær vikurnar hava fleiri viðmerkingar verið um grein í Sosialinum 21. november um gróður á landgrunninum og møguliga ávirkan av hesum á fiskin. Greinin bygdi á viðtalu við undirritaðu.

Tað er hugaligt - og eisini náttúrligt - at viðmerkingar koma til slík tíðindi. Serliga er hugaligt, at sjómenn bera fram tað teir leggja til merkis. Í dagliga arbeiði sínum á sjónum kunnu teir eygleiða og byggja upp vitan, sum er virðismikil fyri okkum øll. At nýta hesar royndir saman við kanningum á Fiskirannsóknarstovuni man vera røtt leið at ganga.

Men summar av viðmerkingunum tykjast at byggja á misskiljingar. Ein fær varhugan av, at Fiskirannsóknarstovan hevur spátt fiskaloysi og krepputíðir, men so er ikki. Tí hesar viðmerkingar.

Gróður og fiskur

Gróður í sjónum er í hesum føri vøkstur av plantuplankton. Tað eru smáar verur, ið sveima í sjónum, og sum beinleiðis ella óbeinleiðis eru føði hjá øllum djóralívinum í sjónum. Hesin gróðurin, ið stendur fyri meira enn 95% av allari framleiðslu av plantum í sjónum, er ymiskur frá ávøkstri á skip, bátar, boyur o.ø. inni í firðunum. Ofta hevur ávøkstur best vakstrarmøguleikar júst tá lítið er av gróðri uttan fyri firðirnar.

Gróðurin av plantuæti er mátaður á innaru landgrunsleiðunum á hvørjum ári síðani 1990. Hesi úrslit hava víst neyvt samsvar við framleiðslu av fiski á landgrunninum. Serliga hevur samsvarið við toskaframleiðslu verið gott, meðan nakað verri samsvar hevur verið við hýsu. Tey árini, tá gróðurin hevur verið lítil, hevur eisini verið lítil framleiðsla, tilgongd og vøkstur av fiski á landgrunninum og tey árini, tá nógvur gróður hevur verið, hevur framleiðslan av fiski eisini verið góð (Mynd 1). Serliga hugaligt var at eygleiða góða gróðurin í 1999-2001 og samsvarandi góðu framleiðsluna av fiski. Væl kom undan, fiskurin hevði nógv at eta og vaks væl.

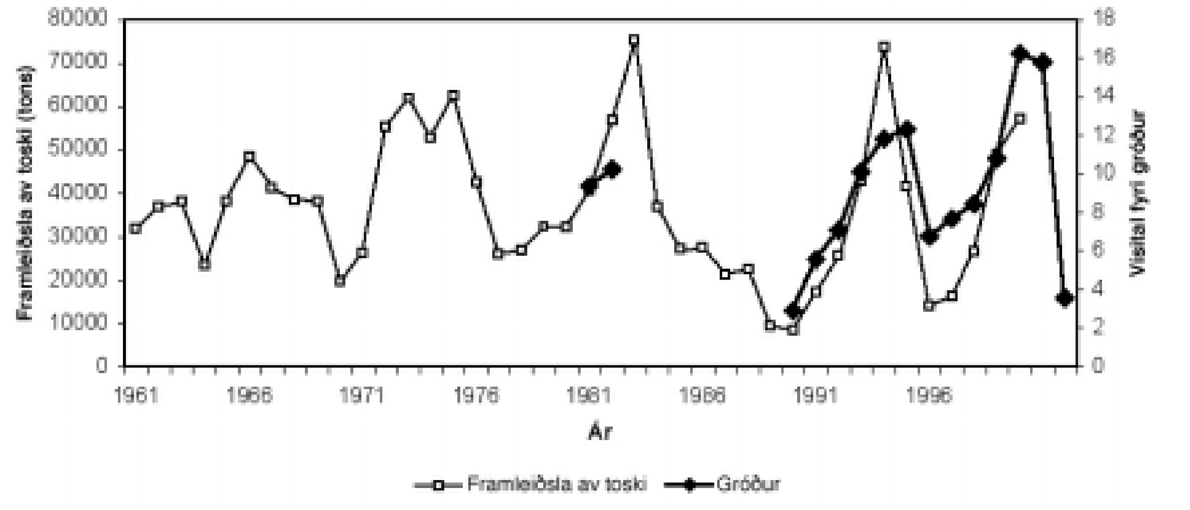

Mynd 1. Gróður og framleiðsla av toski. Árliga framleiðslan av toski á Landgrunninum í tonsum 1961-2000 og vísitøl(index) fyri framleiðslu av plantuæti í 1980-1981 og 1990-2002.

Havandi hetta sambandið í huga, var tað líka so hugstoytt at síggja, at í 2002 var minni gróður. Hann kom seint á vári og var lítil. Sjálvt um nakað av óvissum altíð eru í slíkum gróðrarmátingum, eru tær neyvan ógvisligar. Vit eru tí noydd at trúgva, at gróðurin í 2002 ið hvussu so er hevur verið nógv minni enn hann var seinastu árini frammanundan.

Útlit

Spurningurin er so, í hvønn mun vánaligi gróðurin í 2002 kann hugsast at ávirka fiskin og føði hansara. Tað, at týðiligt samsvar hevur verið millum gróður og framleiðslu av toski síðstu 12 árini, er í sjálvum sær ikki vissa fyri, at samsvarið verður hvørt ár framyvir. Deils tí at 12 ár er stutt tíðarskeið, og deils tí vit vita ov lítið um tað, ið hendir í liðunum ímillum gróðurin og fiskin. Tí kunnu vit einans siga, at um sambandið ímillum gróðurin og fiskin heldur á sama hátt, sum tey 12 árini frammanundan, kunnu vit vænta minni av føði til fisk á innaru leiðunum. Hetta er einamest galdandi fyri tosk. Eisini eiga vit at hava í huga, at mátingarnar av gróðri einans eru galdandi fyri innaru leiðirnar á landgrunninum (innan fyri 100-130 metra botndýpi). Hvørki ytru leiðirnar ella firðirnir eru við her.

Men tað neyva sambandið, sum hevur verið, er áhugavert, og eftir okkara meting er rætt at vísa tað alment. Ábendingar eru harumframt um, at helst hevur verið nakað minnið at eta hjá fiski á innaru leiðum seinastu tíðina. Men hvussu umfatandi hetta er/verður komandi tíðina, síggja vit í yvirlitstrolingunum við Magnusi Heinasyni í vár. Um tað nú kortini vísir seg, at samsvarið millum gróðurin og fiskin heldur sær framyvir, hvørja ávirkan kann tað so hugsast at hava á fiskiskapin?

Tað velst um, hvussu nógv vánalig ár koma á rað. Um bert eitt ár er við lítlari føði, gerst ávirkanin á sjálvan fiskiskapin neyvan ógvislig. Toskurin gerst tá rak, hann veksur seinni og nýggi árgangurin verður helst lítil. Men hetta er ikki tað sama sum at sjálvur fiskiskapurin nýtist at minka ógvisliga.

Men um fleiri vánalig ár til æti koma á rað, verður støðan øðrvísi. Tað hendi seinast í 1980 árunum og fyrst í 1990 árunum, og var hetta saman við fiskiskapinum orsøkin til fiskaloysi fyrst í nítiárunum.

Hvussu nógv eigur at fiskast?

Røddir hava verið frammi um, at tá fiski tørvar føði, eigur at verða veitt sum mest. Hetta fyri at fáa fiskin til høldar heldur enn at hann doyr í hungri, og eisini fyri at tann fiskurin, sum eftir er, kann vaksa væl og vera væl fyri til gýting. Hóast hetta í fyrstu syftu kann tykjast skilagott, so er tað tó ein vandamikil leið at ganga. Vit hava einki dømi um, at fiskur undir Føroyum er deyður í raki. Ein slík leið viðførir eisini, at nógv færri fiskar verða til árini eftir at gera gott av nýggjum gróðri, og gýtingarstovnurin minkar skjótt niður um tað, sum er ráðiligt. Kanningar Fiskirannsóknarstovan hevur gjørt vísa, at tá lítið av føði er, fiskar lína upp í tríggjar ferðir betur, enn tá nóg mikið av føði er til. Tað verður tí longu veitt nógv við línu, tí fiskinum tørvar føði.

Tvær orsøkir eru sostatt til, at so nógv av fiski hevur verið at fingið í heyst. Nógvur fiskur er til eftir tey seinastu trý árini við góðum gróðri. Í øðrum lagi tekur fiskur betur á línu (og møguliga snellu), tá lítið er til av náttúrligari føði.

Um fleiri ár við ringum gróðri koma, er neyðugt at vera á varðhaldi, so fiskastovnarnir ikki koma niður á eitt ov lágt støði. Um gróðurin í sjónum tá seinni verður góður, men ov lítið av gagnfiski (toski, hýsu o.ø.) er tilstaðar, er møguligt, at gagnfiskurin ikki fær brúkt ætið til fulnar. Tá kunnu aðrar verur í sjónum, t.d.hvalspýggja og onnur fiskasløg fáa ágóðan av ætinum. Málið má vera, at tað altíð er so mikið av gagnfiski til, at hann altíð kann gera brúk av tí æti, sum er í sjónum. Aftur at hesum kemur, at vandi er fyri, at gýtingarstovnarnir gerast so smáir, at teir klára ikki at geva góðar árgangir av smáum fiski.

Røddir hava eisini verið frammi um, at fiskur "goymist ikki", tað vil siga, at lítil veiða í nøkur ár ikki uttan víðari førir til eina samsvarandi stóra veiðu árini eftir. Seinni verðaldarbardagi hevur verið tikin sum dømi um hetta. Vit halda, at ein eigur at vera varin við at gera niðurstøður um, hví toskaveiðan eftir kríggið ikki var óvanliga stór, tí vit kenna hvørki veiðuorkuna ella gróðurin í sjónum hesi árini. Nøgdin av toski eftir kríggið var eftir øllum at døma stór, og tøl yvir veiðu uppá veiðiorku hjá skotskum trolarum, ið fiskaðu undir Føroyum, vístu ein stóran vøkstur beint eftir kríggið í mun til árini beint fyri kríggið. Tó er sannlíkt, at tann náttúrliga framleiðslan av toski undir krígnum ikki varð gagnnýtt til fulnar, tí royndin og harvið veiðan var ov lítil.

Samstarv við fiskimenn

Spennandi verður at síggja, hvussu verður komandi árið. Vit vóna sjálvsagt øll, at vánaligi gróðurin ikki fer at síggjast aftur í fiskiskapinum komandi árini. Fiskirannsóknarstovan gera alt, sum er gjørligt, fyri at fylgja við og at royna at skilja tað, sum hendir undir vatnskorpuni, men vit eru harumframt altíð fegin um at frætta frá fiskimonnum um tað, teir síggja. Fiskirannsóknarstovan er altíð áhugað í góðum samstarvi við fiskimenn, soleiðis at teirra royndir og vitan kunnu leggjast saman við kanningunum á Fiskirannsóknarstovuni, okkum øllum at gagni.

Um United World College í Noregi

Hetta teldubrævið er komið frá Hildur Enni, ið er annar av tveimum føroyskum næmingum, ið ganga á altjóða skúlanum Red Cross Nordic United World College í Flekke, einar 100 kilometrar norðan fyri Bergen. Eftir at hava lokið 1. studentaskúlaflokk í Føroyum fór Hildur til Noregs fyri at taka altjóða studentsprógv (International Baccalaureate). Tað var Føroysku UWC-upptøkunevndin, ið tók Hildur upp til útbúgvingina.

Eg vil fyrst takka tykkum í upptøkunevndini fyri, at eg eri sloppin inn á skúlan, Red Cross Nordic United Word College (RCNUWC), sum eg ynskti so innarliga at koma á. Eg havi upplivað so nógv í so stutta tíð, hvør dagur er eitt upplivilsi, opin við nógvum møguleikum, sum eg ikki kann fáa aðrastaðni. Eg havi lært so nógv bæði av lærarunum í tímunum og næmingunum í frítíðini.

Í skúlanum gongur alt sera skjótt fram, og eisini nógv skúlating. Til tíðir kann tað verða sera ringt, tí øll vanta so nógv av mær. Fakini eg havi eru: danskt, enskt A2, spanskt, lívfrøði, landalæru, og rokning methods. Eg royni at fáa føroyskt, sum sjálvlesandi. Um tað verður møguligt, so kann eg fara upp til provtøku í 2004. Vónandi verður tað møguligt.

Eg búgvi í kamari saman við fýra sera fittum gentum úr India, Svøríki, Kosta Rika og Kekkia. Vit læra hvøja aðra at kenna á ein heilt annan hátt enn hinir næmingarnir á skúlanum, tí vit liva so tætt saman. Ì frítíðini er nógv á skránni. Tað er ótrúligt, hvussu nógv eitt so lítið samfelag kann megna. Tað hendir okkurt alla tíðina. Ikki ber til at keða seg. Í svimjihylinum havi eg nakrar tímar, har eg læri næmingar at svimja. Tað er sera stuttligt at síggja framstig, og summi duga longu gott at svimja. Í lívfrøðistovuni eri eg hvønn sunnudag í ein tíma. Har geri eg reint, og eisini er møguleiki hjá næmingunum at koma og gera skúlating. Eg havi lykil til rúmið og kann koma, so ofta eg vil, tað er gott.

Eg havi ábyrgd av at savna pening inn fyri SOS barnabýir. Í næstu viku skulu vit hava eina café fyri at savna inn pening. Seta plakat upp, finna tilfar, baka og annað. Vit eru fýra gentur, sum skipa fyri, so tað skal nokk ganga. Eg havi verið við til at skipa fyri OD-degnum. Eg havi gingið runt og spurt um arbeiði. Ikki er so stórt her, so møguleikarnir fyri at finna arbeiði eru ikki stórir. Eg var so í Dale í síðstu viku og arbeiddi eftir skúlatíð í einum matvøruhandli. Nú kenni eg so eisini nøkur fólk í Dale.

Í frítíðini eru ymiskir aktivitetir at fara til. Eg eri til leirarbeiði, latino dans, myndatøku og viðhvørt til flogbólt. Eg vildi fegin verið við til at klatra í fjøllunum og at rógva í kajakk, tá ið tað byrjar, men eg veit ikki, hvat eg fái tíð til. Nú eru vit byrjað at hava ein tíma meir í skúlanum hvønn dag. Tað merkir meira av skúlatingum at gera. So vit hava meira at gera nú, enn í byrjaninni av skúlaárinum, og meira kemur burturúr fakliga.

Vit høvdu PBL viku nú eitt sindur síðani. Eg valdi “mountaineering”. Tað er tann besti túrurin í mínum lívi. Eitt sindur dramatiskt, og var eg sera bangin til tíðir. Vit høvdu tað stuttligt kortini, og lærdi nógv av øllum vit gjørdu. Vit skrivaðu eina frágreiðing um túrin.

Eg eri í Bergen nú her hjá ommu míni saman við tveimum næmingum. Her kunnu vit slappa av og hava betur tíð til at gera ting, sum vit ikki hava fingið gjørt í longri tíð. Skriva brøv heim, skriva CAS dagbók og gera nøkur skulating, so tað ikki verður so nógv at gera, tá komið verður heim aftur til Flekke. Summir næmingar eru longu farnir heim í feriu, men eg haldi, at tað er í so stutt tíð síðan eg kom. Eg trívist sera væl og havi ikki havt heimlongsul enn.

Nú vita tit so eitt sindur meir um mítt lív her í Flekke, sum tit góvu mær møguleikan til.

Kærar heilsanir frá Hildur Enni

Red Cross Nordic United World College

N - 6968 Flekke, Noreg

Nú kunnu børn við Bassakontu fáa eina jólahosu við góðgæti frá Bassa.

Kom inn á gólvið. Vit gleða okkum at síggja teg.

FØROYA SPARIKASSI